

A „KISKORÚ ELHELYEZÉSÉNEK MEGVÁLTOZTATÁSA” BŰNCSELEKMÉNY DOGMATIKAI ASPEKTUSAI ÉS JOGGYAKORLATA*

CSAPUCHA Bernadett
PhD-hallgató (PPKE JÁK)

1. Bevezetés

A tanulmányom a Btk. XX. fejezetébe foglalt gyermekek érdekét sértő deliktumokból merít, mely körbe az alábbi bűncselekmények sorolandók: kiskorú veszélyeztetése, gyermekmunka, kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása, kiskorú elhelyezésének megváltoztatása. A következőkben a kiskorú elhelyezésének megváltoztatását büntető törvényi tényállás kerül a fókuszba, melyet elméleti, illetve gyakorlati oldalról egyaránt megközelíték. Elsődlegesen azonban az utóbbin lesz a hangsúly, figyelemmel arra, hogy lehetőségem adódott aktakutatást végezni a témával összefüggésben.

Az elméleti felvezetőt követően tehát a szóban forgó aktavizsgálatom eredményeit ismertetem, melynek alapjául a 2013. július 1. és 2019. december 31. közötti összes jogerős ítélet, valamint az eljáró bíróságok, s ügyészségek által hozott eljárást megszüntető döntések szolgáltak.

Fő célom, hogy átfogó képet adjak a magyar joggyakorlatról, kiemelt figyelmet szentelve a büntetés kiszabási gyakorlatnak, illetve az ilyen jellegű ügyek sajátosságainak.

* A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

2. A kiskorú elhelyezésének megváltoztatását büntető törvényi tényállás dogmatikai aspektusai

A bűncselekmény¹ védett jogi tárgya a végrehajtható hatósági határozat érvényesülésén keresztül a kiskorú számára a legmegfelelőbb elhelyezéshez fűződő társadalmi érdek.²

A deliktum *passzív alanya* az a kiskorú személy, akinek az elhelyezéséről végrehajtható hatósági határozat rendelkezik.³

A *törvényi tényállás három vagylagos elkövetési magatartás határoz meg*. Amennyiben az elhelyezésre irányadó határozatot végrehajtották, tehát a kiskorú a jogosultnál van, akkor az elkövetési magatartás az elvitelben nyilvánul meg. Elvitelnek minősül minden olyan aktív magatartás, amelynek közvetlen következményeként a kiskorút elvonják a jogosított felügyelete alól, s más környezetben helyezik el.⁴ Az elvitel jogellenességének alapja a jogosulti beleegyezés hiánya, a jogosulti oldalon történő beleegyezés megállapításának pedig csak akkor van helye, ha maga a beleegyezés kifejezett, előzetes vagy egyidejű.⁵

Lényeges, hogy az elvitel a „kiskorú elhelyezésének tartós megváltoztatása” céljából történjen. Az elhelyezés tartós megváltoztatásán alapvetően huzamosabb időtartamot kell érteni, amely már a hatósági határozat meghíusulásaként értékelhető (pár hét).⁶

Az elrejtés, illetőleg az eltitkolás, mint elkövetési magatartások elsődlegesen a még végre nem hajtott határozathoz köthetők, de nem minden esetben. Az elrejtés a kiskorú hollétét lepező olyan elhelyezés, amely a jogosult számára való hozzáférhetetlenné tételre irányuló aktív magatartásokat öleli fel. A titokban tartás pedig a kiskorú hollétével összefüggő ismereteknek a kifejezett tagadása, ezzel kapcsolatos hamis adatok, információk közlése, mely szintén aktivitásban kell, hogy megnyilvánuljon. Ezen alakzatoknak az elhelyezéséről rendelkező hatósági határozat végrehajtását követően is létjogosultságuk lehet akkor, amikor az elkövető birtokába úgy kerül a gyermek, hogy őt ebben felróhatóság nem terheli, de ezt követően mégis olyan magatartás tanúsít, amely az elrejtés vagy az eltitkolás fogalmi ismérveit kimeríti.⁷ A rejtve vagy titokban

¹ Btk. „211. § (1) Aki végrehajtható hatósági határozat alapján elhelyezett kiskorút attól, akinél a hatóság elhelyezte, annak beleegyezése nélkül, az elhelyezés tartós megváltoztatása céljából elvisz, illetve a kiskorút rejtve vagy titokban tartja, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetése során az elvitelkor erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést alkalmaz, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

² SZOMORA Zsolt: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, CompLex, 2013. 439.

³ SINKU Pál: A gyermekek érdekeit sértő és a család elleni bűncselekmények. In: BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II., Különös Rész. Hatodik hatályosított kiadás*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 246.

⁴ Uo. 246.

⁵ Uo. 247.

⁶ MÁRKI Zoltán: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: KÓNIA István (szerk.): *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 805–806.

⁷ SINKU i. m. 246.

tartás szintűgy feltételezi a jogosulti beleegyezés hiányát, valamint az elhelyezés tartós megváltoztatásának célzatát.⁸

A deliktum *alanya* bárki lehet, kivéve azt, akinél a gyermeket elhelyezték. Leggyakrabban az a szülő követi el a szóban forgó bűncselekményt, akinek a gyermekét a másik szülőnél vagy harmadik személynél helyezték el, illetve intézeti vagy állami nevelésbe vették.⁹

Abból adódóan, hogy egy *célzatos deliktumról* van szó, csak egyenes szándékkal történő elkövetésnek van helye.¹⁰

A *bűncselekmény súlyosabb büntetőjogi felelősségre vonást eredményez akkor*, ha az elvitelkor erőszakot, illetve az élet, testi, épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaznak. Ha az erőszak vagy a fenyegetés nem akaratot megtörő, akkor csak az alapeset megállapíthatóságának lehet helye. A deliktum ezen fordulata – természeténél fogva – csak az elvitelben megnyilvánuló elkövetési magatartás esetén valósulhat meg.¹¹

3. A vizsgált bűncselekmény joggyakorlata

A következőkben rátérek a szóban forgó deliktum gyakorlati megítélésre, hiszen az Országos Kriminológiai Intézet munkatársaként – ahogy említettem – lehetőségem adódott arra, hogy aktavizsgálatot folytassak a témával összefüggésben, és megvizsgáljam az ilyen jellegű ügyekben hozott jogerős ítéletek, valamint az eljáró bíróságok, ügyészségek által hozott eljárást megszüntető döntések valamennyiét.

Intézetünkbe összesen 103 db ügy érkezett be, melyek közül 66 bűnösséget megállapító, 3 pedig felmentő ítélet, míg az eljárás megszüntetésére összesen 34 ügyben került sor.

Első ízben feltárom a jogerős bűnösséget megállapító ítéletek főbb tendenciáit, kiemelt figyelmet szentelve az egyes büntetőjogi szankciók alakulásának. Ezt követően pedig a felmentő ítéletek főbb jellemzőinek ismertetése sem marad el.

A tanulmány jelen fejezetében továbbá az eljárást megszüntető döntésekkel, s az azok háttérében álló okokkal is foglalkozom.

A gyakorlati oldal vonatkozásában – általánosságba véve – fontos hangsúlyozni, hogy egyes ügyekre még a „régí”, míg másokra pedig az „új” Be. rendelkezései az irányadóak. Ennek jelentősége az esetlegesen felmerülő eltérő szóhasználatban áll, úgy mint pl. a korábbi Be.-ben az ügyészség nyomozást megszüntető, addig a hatályos Be.-ben, eljárást megszüntető határozatban rendelkezik a megrovásban részesítésről.

3.1. A jogerős bűnösséget megállapító ítéletek sajátosságai

Általánosságban véve elmondható, hogy a 66 jogerős, bűnösséget megállapító ítéletből összesen 12 került másodfokra, a többi már első fokon jogerőre emelkedett.

⁸ MÁRKI i. m. 806.

⁹ SZOMORA i. m. 440.

¹⁰ SINKU i. m. 247.

¹¹ Uo. 247.

A szóban forgó deliktum elkövetése olykor nem „egyedül”, mint önálló tettesként történt, hanem társtettesi alakzatban, továbbá a megvalósításhoz – igaz csak egy ügyben – de járulékos magatartás, vagyis részesi alakzat is társult.

A vizsgált akták alapján valamennyi jogerős bűnösséget megállapító ítélet a bűncselekmény alapesete vonatkozásában állapította meg a vádlottak bűnösségét, vagyis a Btk. által deklarált – súlyosabb felelősségre vonást eredményező – minősített esetnek [Btk. 211. § (2) bek.] a gyakorlatban nincs létjogosultsága.

A halmazati kérdéseket illetően elmondható, hogy a kiskorú elhelyezésének megváltoztatása deliktum legtöbbször a kiskorú veszélyeztetése törvényi tényállásával állt halmazatban, összesen 18 esetben. A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozásának vétségével a vizsgált bűncselekmény csupán egy ügyben került együttes megállapításra. Utóbbi esetben egyébként a kiskorú veszélyeztetésének büntette is tényállásszerűnek minősült. További két ügyben a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak büntette is megvalósult. Mindemellett a tanulmány tárgyát képező deliktum a lopás, az önbíráskodás, a magánlaksértés, a testi sértés, valamint a hamis magánokirat-felhasználás bűncselekményeivel is halmazatban állt.

3.1.1. Az egyes büntetőjogi szankciók alakulása

A jogerős ítéletekben összesen 78 vádlott bűnösségét állapították meg az eljáró bíróságok. A következőkben a velük szemben alkalmazott büntetéseket és intézkedéseket tárom fel.

53 fővel szemben büntetés kiszabására került sor. Közülük 17-et pénzbüntetésre, 12-t közérdekű munkára; 2 főt elzárásra; 4-t végrehajtható szabadságvesztésre ítelt a bíróság. Mindemellett 18 elkövetővel szemben a szabadságvesztés végrehajtása próbaidőre fel lett függesztve. Végül, de nem utolsó sorban megjegyzem, hogy ahol végrehajtható szabadságvesztést szabott ki a bíróság, minden esetben alkalmazott közügyektől eltiltást, mint mellékbüntetést is.

Az alábbi ügy azért érdekes, mert a kiskorú elhelyezésének megváltoztatása deliktum kapcsán egyrészt megállapíthatóvá vált a társtettesi minőségben történő elkövetés, másrészt pedig az a kiskorú veszélyeztetése bűncselekményével is halmazatban állt.

K. H. Ibolya II. r. vádlott korábbi kapcsolatából született 3 kiskorú gyermeke, P. Amanda, Martina és Dorina, akiket az I. r. vádlottal, K. H. Alex Edével közösen neveltek. A tényállás szerint I. r. vádlott előszeretettel fogyasztott drogot és egyéb tudatmódosító szereket a gyermekek jelenlétében. A droghasználat miatt a két vádlott egymással többször összetűzésbe került, a vita sokszor tettelegességig fajult Az I. r. és a II. r. vádlott több alkalommal a gyerekekkel közösen ment koldulni, valamint azok rendszerint a kiskorú gyermekek előtt folytattak szexuális aktust. A gyermekek-nél mindemellett higiéniai problémák is felmerültek, sokszor voltak ápolatlanok. A kiskorú sértettek számos alkalommal az óvodából, illetve az iskolából is kimaradtak. Az I. r. vádlott az idő előre haladtával egyre agresszívebbé vált, volt, hogy dobálni kezdett tárgyakat az udvaron, veszélyeztetve ezzel a körülötte lévők testi épségét is. A vádlottak a fenti magatartásukkal súlyosan veszélyeztették a felügyeletük alatt álló három kiskorú gyermek értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, ebből adódóan a Vas Megyei Kormányhivatal Szombathelyi Járási Hivatala azonnal végrehajtható határoza-

tával a három kiskorú sértettet ideiglenes hatállyal egy gyermekotthonba helyezte el. A vádlottak egyik látogatásuk alkalmával P. Amanda Rebeka sértettet engedély nélkül elvitték a gyermekotthonból, a járőrök azonban őt még aznap este megtalálták. A Vas Megyei Korányhivatal Szombathelyi Járási Hivatala ezt követően elrendelte a három kiskorú gyermek nevelésbe vételét. Az I. r. vádlott az eljárás során elismerte büntetőjogi felelősségét, azzal védekezett, hogy az élettársával, vagyis a II. r. vádlottal való megromlott kapcsolata háttérben a rossz anyagi helyzetük állott, ami őt rendkívül frusztráltta tette, s ezért is nyúlt drogokhoz. Továbbá a nyomor okolható koldulásukért, amibe a három kiskorú gyermeket is bevonták. Mindemellett azt is elismerte, hogy a P. Amanda Rebekát elvitte a számára gondozási helyéül kijelölt gyermekotthonból, ugyanakkor állítása szerint mindezt a II. r. vádlott unszolására tette, mondván az nem akarta, hogy a gyermekei intézetben nőjenek fel.¹²

K. H. Alex Ede I. r. vádlottat a bíróság¹³ bűnösnek mondta ki 3 rb. kiskorú veszélyeztetésének büntetében [Btk. 208. § (1) bek.], és 1 rb. társtettesként elkövetett kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétségében [Btk. 211. § (1) bek.].

K. H. Ibolya II. r. vádlott büntetőjogi felelőssége is megállapítást nyert 3 rb. kiskorú veszélyeztetésének büntetében [Btk. 208. § (1) bek.], és 1 rb. társtettesként elkövetett kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétségében [Btk. 211. § (1) bek.].

Az I. r. vádlottat a bíróság halmazati büntetésül 3 év 6 hónap szabadságvesztésre és 4 év közügyektől eltiltásra ítélte, továbbá megszüntette az I. r. vádlott szülői felügyeleti jogát is. A II. r. vádlottat halmazati büntetésül 2 év szabadságvesztésre ítélte az eljáró bíróság, amelyet 4 év próbaidőre felfüggesztett.¹⁴

Az I. r. vádlott kapcsán az elsőfokú bíróság ítélete nem emelkedett jogerőre, figyelemmel arra, hogy azzal szemben a vádlott és védője fellebbezést nyújtottak be.

A Szombathelyi Törvényszék az elsőfokú ítéletet az I. r. vádlott vonatkozásában megváltoztatta, mégpedig annyiban, hogy a vádlott a terhére rótt bűncselekményt visszaesőként követte el.¹⁵

Megjegyzem, hogy a fentiekben taglalásra került ügyön kívül végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására még 3 jogerős ítéletben¹⁶ került sor. Ezekben valamennyi vádlott felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt követte el a büntetőjog-ellenes magatartást, továbbá egy közülük többszörös visszaesőnek¹⁷ is minősült.

A 78 elkövető közül 25 fővel szemben csak intézkedés alkalmazására került sor, 2 ügy végződött megrovással, míg 23 próbára bocsátással zárult.

Mindemellett 2 olyan eset volt, amikor a próbára bocsátás próbaideje alatt a bűncselekmény megvalósítója pártfogó felügyelet alatt is állt.

¹² Szombathelyi Járásbíróság 15.B.243/2017/58. számú ítélete.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Szombathelyi Törvényszék 8.Bf.119/2018/12. számú ítélete.

¹⁶ Kecskeméti Járásbíróság 15.B.547/2015/57. számú ítélete, Pécsi Járásbíróság 4.B.1356/2012/52. számú ítélete, Fonyódi Járásbíróság 9.B.108/2016/15/1. számú ítélete.

¹⁷ Fonyódi Járásbíróság 9.B.108/2016/15/1. számú ítélete.

A következő ügyben M. Andrea vádlottat a bíróság bűnösnek mondta ki kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétségében [Btk. 211. § (1) bek.], s ezért őt megrovásban részesítette. A tényállás lényege, hogy a házasságból született két kiskorú gyermek – a házassági bontóper eredményeként – elhelyezésüket tekintve meg lettek osztva a két szülő között, egyik az egyiknél, másik a másiknál. Természetesen az eljáró polgári bíróság a kapcsolattartást is rendezte a különélő szülők és a gyermekek vonatkozásában. A vádlott egy láthatás alkalmával nem vitte vissza a megbeszélte időpontban a bírósági jogerős döntés alapján az apánál elhelyezésre kerülő kiskorú gyermeket, vele külföldre ment. A vádlott ugyanakkor belátható időn belül (2 hét) elteltével maga hozta vissza a gyermeket Magyarországra, s adta át apjának.¹⁸

Az alábbi ügyben T. Ferenc Imre vádlott az édesanyjánál elhelyezett gyermekeket, annak beleegyezése nélkül magával vitte, abból a célból, hogy azok vele éljenek. A vádlott ténybelileg beismerte a vádban foglaltakat, azonban büntetőjogi felelősségét mindvégig tagadta. A vádlott szerint a két gyermek vele akart lenni, s arra kérték őt, hogy vigye magukkal, mely kívánalomnak ő eleget tett, már csak azért is, mert anyjuk rendszeresen bántalmazta őket. A vádlott elmondta, hogy az illetékes rendőrkapitányságnak azonnal jelezte, hogy megváltozott a gyermekek tartózkodási helye, valamint azt anyjukkal is közölte. Tárgyaláson tett nyilatkozata értelmében a gyermekek jelenleg is nála vannak ideiglenes hatállyal elhelyezve. A bíróság hangsúlyozta, hogy a vádlott azon magatartása, amely figyelmen kívül hagyta a bíróság kötelező erejű végzését a gyermekek elhelyezésével kapcsolatban, sértette a kiskorú megfelelő testi, értelmi, valamint erkölcsi fejlődését biztosító végrehajtható hatósági határozat érvényesítéséhez fűződő társadalmi érdeket. A vádlott tette akkor lett volna jogszerű, ha bírósági úton kérte volna az elhelyezés megváltoztatását, amennyiben pedig gyermekei veszélyeztetését érzékelte, akkor a bíróság vagy a gyámhatóság azonnali beavatkozását. Noha magatartását látszólag igazolta azon tény, melynek értelmében a gyámhatóság a két gyermeket ideiglenesen, de az apjuknál helyezte el, ugyanakkor meg kell említeni, hogy a Pest Megyei Kormányhivatal, mint másodfokú gyámhatóság határozatával megsemmisítette az iménti döntést azzal az indokolással, hogy a gyámhivatal döntése időpontjában nem állt fent olyasfajta veszélyeztetettség, s nem volt megállapítható a gyermekek bántalmazása, elhanyagolása, amelyek létjogosultságot adhattak volna a gyámhatóság azonnali intézkedésének. A vádlott utóbb a gyermekelhelyezés megváltoztatására vonatkozó ideiglenes intézkedés iránt keresetet nyújtott be a Gödöllői Járásbíróságon, amelyet azzal indokolt, hogy a felesége nálánál sokkal kevésbé alkalmas a gyermekek gondozására, nevelésére, hiszen azok előtt trágár módon beszél, valamint a gyermekei is egyértelműen vele akarnak élni. A vádlott keresetének sem az első fokon, sem pedig a másodfokon eljáró hatóság nem adott helyt. A hivatkozott határozatok is tehát abba az irányba mutattak, hogy nem volt semmilyen jogszerűen előhívható indok, amelyre alapozva a vádlott megszeghette volna a bíróság, gyermekelhelyezésről rendelkező végzését.¹⁹

¹⁸ Veszprémi Járásbíróság I.B.491/2015/11. számú ítélete.

¹⁹ Pesti Központi Kerületi Bíróság 3.B.VI-VII.22.493/2016/5. számú ítélete.

A vádlottat a bíróság bűnösnek mondta ki 2 rb. kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétségében [Btk. 211. § (1) bek.], s ezért őt halmazati büntetésül 250 napi tétel pénzbüntetésre ítélte. Egy napi tétel összege 1000 Ft, az így kiszabott pénzbüntetés összesen 250 ezer Ft.²⁰

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen a vádlott jelentett be fellebbezést felmentés végett. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítélet megváltoztatta, figyelemmel arra, hogy a vádlott tettét követő első munkanapon az illetékes hatóságoknál bejelentette, hogy a gyermekek nála vannak, s azok ideiglenes elhelyezését is apjuknál rendelte el a gyámhatóság (elsőfok). Továbbá a gyermekek tanulmányi eredményei jelentősen javultak a vádlottal való együttélés alatt, azok kiegyensúlyozottak voltak. A vádlottal szembeni pénzbüntetés kiszabása a fentiekből adódóan eltűzött, ezért őt a másodfokú bíróság 1 év próbára bocsátotta.²¹

3.1.2. A súlyosító és az enyhítő körülmények megítélése

A súlyosító körülmények a következőkben foglalhatók össze: büntetett előélet, társtettesi minőség, a gyermek anyja elleni nevelése, a hosszabb időn át történő megszegése az elhelyezés tárgyában született jogerős és végrehajtható hatósági döntésnek, a hasonló jellegű cselekmények elszaporodott volta, a felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatti elkövetés, a kettőnél több bűncselekmény halmazata, a többszöri hatósági felszólítás révén tett elégtétel a visszaadási kötelezettségének, a cselekmény büntetőeljárás hatálya alatt történő elkövetése.

Az enyhítő körülmények pedig az alábbiakban jelölendők: büntetlen előélet, időmúlás, beismerő vallomás, az immáron kifogástalan életvitel, egy vagy több gyermek tartásáról való gondoskodás, a törvénnyel első ízben történő összeütközés, megbánás tanúsítása, rossz egészségügyi állapot (végtagsérülés, hallásromlás, rokkantság stb.), az idős kor vagy éppen a fiatal felnőttkor, a gyermek védelmére irányuló szándék.

3.1.3. Az elkövetők főbb jellemzői

Összesen 78 fő büntetőjogi felelősségének megállapítására került sor. *11 ügyben társtettesi minőség, míg 1 ügyben részesi alakzat (bűnsegéd) is megállapítható vált.*

A 78 elkövetőből 34 férfi, 44 nő. Közülük 30 fő volt már büntetve, jellemzően nagyon elleni deliktumok végett.

Megállapítható vált, hogy az elkövetők zöme a 35-50 közötti korosztályba sorolandó (45 fő a 78-ból). Az 50 feletti korosztályt 8 fő, a 35 év alatti korosztályt 25 fő erősítette.

Általánosságba véve elmondható, hogy az elkövetők alacsony iskolai végzettségűek voltak, azok jelentős része nyolc általánossal vagy még azzal sem rendelkezett (42 fő!).

²⁰ Uo.

²¹ A Fővárosi Törvényszék 26.Bf.13.242/2016/7. számú ítélete.

3.2. A felmentő ítéletek sajátosságai

Összesen 3 *felmentő ítélet született a vizsgált időszakban*. A következőkben röviden ismertetem mindhármát, kiemelve azok sarkalatos pontjait.

Az alábbi ügyben a Miskolci Járásbíróság mint elsőfokú bíróság bűnösnek mondta ki Sz. Judit Eleonóra vádlottat, s ezért őt 1 évi időtartamra próbára bocsátotta.²² Az elsőfokú ítélet ellen Sz. Judit Eleonóra vádlott meghatalmazott védője felmentésért jelentett be fellebbezést.

A Miskolci Törvényszék mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, s a vádlottat az ellene emelt vád alól [Btk. 211. § (1) bek. szerinti kiskorú elhelyezésének megváltoztatása] felmentette. A vádlott védője perbeszédében hangsúlyozta, hogy védenca magatartása nem merítette ki a Btk. 211. §-ának (1) bekezdését, figyelemmel arra, hogy annak „elvitellel” végbemenő fordulata megköveteli a végrehajtható határozat meglétét a gyermekelhelyezéssel összefüggésben. Védenca, 2009-ben távozott Kanadába, és vitte magával kiskorú gyermekét, ugyanakkor jogerős ítélet a gyermekelhelyezés tárgyában csak 2013-ban született. A védő szerint a törvényi tényállás rejtve, illetve titokban tartásban megnyilvánuló elkövetési magatartásai sem kerültek kifejtésre, hiszen mindenki tisztában volt a gyerek tartózkodási helyével. A Miskolci Törvényszék a védő indítványával, s az abban foglalt okfejtéssel egyetértve amellet foglalt állást, hogy az első fokon eljáró hatóság tévesen következtetett a vádlott bűnösségére. A Miskolci Törvényszék ítéletében hangsúlyozta, hogy jelen esetben egy igen fontos törvényi tényállási elem hiányzik. A pontosított tényállás szerint ugyanis a hatóság – jelesül a polgári bíróság egyezséget jóváhagyó végzésével – a kiskorú Sz. Lucát az anyánál (vádlottnál) helyezte el, és ez a határozat volt érvényben, amikor az a gyermeket külföldre vitte, az ottani letelepedés céljából. A bűncselekmény elvitelben megnyilvánuló elkövetési magatartása tehát nem írható a vádlott terhére még akkor sem, ha a polgári bíróság több mint három évvel később a kiskorú elhelyezését megváltoztatta, hiszen a gyermek elvitelekor, annak elhelyezése még nem ezen határozaton nyugodott. A Törvényszék továbbá indokoltnak látta kiegészíteni a tényállást azzal, hogy a vádlott és a kiskorú tartózkodási helye – mely címet az egyes polgári határozatok pontosan megjelöltek – ismert volt, ami azért lényeges, mert a Btk. a rejtve, illetve a titokban tartást is büntetni rendeli. Utóbbi elkövetési magatartások tipikusan a még végre nem hajtott határozatokhoz kapcsolódnak. A rendelkezésre álló iratokból továbbá az is kiolvashatóvá vált, hogy – az egyébként végrehajtási kérdésben – a Külügyminisztérium a kanadai hatóságok felé már lépéseket tett az újonnan hozott polgári bírósági határozatban foglaltaknak – azaz a gyermek apánál történő elhelyezésének – a teljesítése iránt.²³

A következőkben taglalt ügy lényege, hogy a vádlott korábbi házasságából származó három kiskorú gyermek közül kettő az édesanyánál, egy pedig K. Gyula vádlottnál került elhelyezésre. A vádlott és volt felesége megegyezett abban, hogy 2014. december 25. napján a vádlott elviheti magával két gyermekét. Este vissza kellett volna vinnie

²² Miskolci Járásbíróság 10.B.105/2014/12. számú ítélete.

²³ Miskolci Törvényszék 7.Bf.600/2014/5.számú ítélete.

őket, ugyanakkor a lányok nála szerettek volna maradni, így a vádlott felhívta volt feleségét, aki beleegyezett abba, hogy azok a vádlottnál maradhassanak még néhány napot. Néhány nap múlva a volt feleség kérte a vádlottat, hogy vigye vissza a gyermekeket hozzá, ő azonban ezt megtagadta, sőt, kijelentette, hogy a jövőre nézve sem áll szándékában visszaadni őket. Másnap a volt feleség – rendőri kísérettel – megjelent a vádlott lakásán, a vádlott azonban nem adta ki a gyermekeket. A vádlott időközben a Pécsi Járásbíróságon a szülői felügyeleti jog megszüntetése és a szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása tárgyában keresetet nyújtott be P. Ibolya, volt feleségével szemben. A vádlott ideiglenes intézkedés iránti kérelmet is benyújtott azért, hogy a peres eljárás befejezéséig mindkét gyermek vonatkozásában ő gyakorolhassa a szülői felügyeleti jogokat. Ezen kérelem elutasításra került, ennek ellenére a vádlott a két gyermeket egészen 2015. április 25. napjáig nem adta ki. Aznap önként visszaadta őket, figyelemmel arra, hogy a gyámhatóság elrendelte – a két gyermek átadásával összefüggésben – a végrehajtás foganatosítását. A vádlott vallomásából kiderült, hogy a megbeszélte időpontban vissza akarta vinni a gyermekeket, ugyanakkor ők az úton elkezdtek panaszkodni édesanyjukra és annak élettársára, állításuk szerint többször látták őket szexuális aktust létesíteni, továbbá hangsúlyozták, hogy egyikük sem foglalkozik velük. A vádlott az elmondottak hatására úgy döntött, hogy a két gyermeket magánál tartja, mert a volt feleségét nem tartotta alkalmasnak a nevelésükre.²⁴

Az eljáró bíróság ítéletének indokolást tartalmazó része hangsúlyozta, hogy az elvitetel olyan magatartásként fogható fel, amelynek eredményeként az elkövető a kiskorút, annak elhelyezéséről rendelkező határozatban foglaltaktól eltérő, más környezetbe juttatja. Ebben az esetben a deliktum akkor valósul meg, ha az elkövető a kiskorút attól, akinél a hatóság elhelyezte, annak beleegyezése nélkül, az elhelyezés tartós megváltoztatása céljából viszi el. Ezen elkövetési alakzat tevőleges magatartást feltételez, vagyis az mulasztással nem hozható létre. A bíróság szerint a vádlott tevőleges magatartást nem tanúsított, mivel az anyánál elhelyezett gyermekek a jogszerű láthatás alkalmával kerültek apjukhoz, s kívánságukra maradtak ott, így a vádlott cselekménye nem bűncselekmény, figyelemmel a BH 1989.264.-ban foglaltakra. Mindemellett az elhelyezés tartós megváltoztatásának célzata is hiányzott, mely úgyszintén gátját képezte a büntetőjogi felelősségre vonásnak. A fentiekből adódóan az eljáró bíróság a vádlottat az ellene emelt vád alól – bűncselekmény hiányában – felmentette.²⁵

Az alábbi ügyben szintűgy felmentő ítéletet hozott a bíróság a kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétségben, ugyanakkor más bűncselekmény miatt megállapította a vádlott büntetőjogi felelősségét.

Az Egri Törvényszék mint másodfokú bíróság az első fokon hozott ítéletet²⁶ megváltoztatta, a vádlottat 1. rb. kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétsége miatt emelt vád alól felmentette, továbbá a 2. rb. kiskorú veszélyeztetésének büntette vonatkozásában a folytatólagos elkövetést mellőzte. Ebből adódóan a másodfokú bíróság a

²⁴ Kalocsai Járásbíróság 1.B.123/2015/22. számú ítélete.

²⁵ Kalocsai Járásbíróság 1.B.123/2015/22. számú ítélete.

²⁶ Egri Járásbíróság 27.B.419/2013/24. számú ítélete.

börtönbüntetés végrehajtása próbaidőre felfüggesztésének tartamát 2 évre leszállította. Egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.²⁷

A továbbiakban a másodfokon hozott ítélet azon részeit ismertetem, melyek kifejezetten jelen kutatás tárgyát képező deliktummal állnak összefüggésben.

Az ítélet indokolásából kiderült, hogy a kiskorú vonatkozásában a Btk. 211. § (1) bekezdés megállapításának nem lehet helye, figyelemmel arra, hogy az elsőfokú bíróság által hivatkozott, elvitelben megnyilvánuló elkövetési magatartás mulasztással nem valósítható meg. A tényállás szerint a vádlott gyermeke a láthatás alkalmával ment apjához, majd ottmaradt nála, mert nem akart édesanyjához visszamenni, melyet egyértelműen kinyilvánított, így a vádlott a gyermekre bízta a döntést.²⁸

A fentiekben taglaltak alapján megállapítható, hogy a felmentő ítéletek háttérben az alábbi okok húzódtak:

- a deliktum megállapításához szükséges célzat hiánya;
- az egyes elkövetési magatartások kifejtésekor megkövetelt „aktivitás” hiánya;
- a gyermek elhelyezését rendező végrehajtható hatósági határozattal történő „szembehelyezkedés” hiánya;
- a BH 1989.264.-ben foglaltak fennállta. (A bírói gyakorlat értelmében nem válsul meg jelen bűncselekmény akkor, amikor a kiskorú, akit az egyik szülőnél helyeztek el, jogszerűen meglátogatja a másik szülőt, majd ottmarad, és szülői figyelmeztetés ellenére sem hajlandó visszamenni ahhoz a félhez, akinél elhelyezték. Ilyenkor nincs „elvitel”, a bűncselekmény mulasztással nem jöhet létre.)

3.3. Az eljárást megszüntető döntések, és az azok háttérben húzódo okok

Az Intézetünkbe beérkező 103 ügy közül 32 esetben szüntette meg az eljárást az ügyészség, míg 2 ügyben a bíróság.

A következőkben ezekből merítetek, kiemelve ezen végzések háttérben álló okokat.²⁹

K. János ellen a Füzesabonyi Járási Ügyészség 4. rb. kiskorú veszélyeztetésének büntette [Btk. 208. § (1) bek.] és 1. rb. kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétsége [Btk. 211. § (1) bek.] miatt emelt vádat. A vádlott a bírósági szakban elhalálozott, ezért vele szemben a folyamatban lévő büntetőeljárást a bíróság megszüntette.³⁰

F. Viktor vádlottal szemben – kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétsége [Btk. 211. § (1) bek.] miatt – folyamatban lévő büntetőeljárást a bíróság az alábbi tényállásból eredendően szüntette meg.³¹

A vádlott és felesége közötti házassági bontóperben az eljáró polgári bíróság a közös kiskorú gyermeket az anyánál helyezte el, azzal, hogy részletekbe menően szabályo-

²⁷ Egri Törvényszék Bf.217/2014/12. számú ítélete.

²⁸ Egri Törvényszék Bf.217/2014/12. számú ítélete.

²⁹ Váci Járásbíróság I.Bpk.99/2018/3. számú végzése, Füzesabonyi Járásbíróság 2.B.166/2016/4. számú végzése.

³⁰ Füzesabonyi Járásbíróság 2.B.166/2016/4. számú végzése.

³¹ Váci Járásbíróság I.Bpk.99/2018/3. számú végzése.

zásra került – többek között – a láthatás kérdésköre is. Az egyik láthatás alkalmával a vádlott nem vitte vissza a gyermeket az előre megbeszélt időpontban. A volt feleség elment a vádlotthoz, aki közölte vele, hogy a gyermek nem akar kimenni a házból, így nem fog vele hazamenni. Az eljáró büntetőbíróság hangsúlyozta, hogy a kiskorú elhelyezésének megváltoztatása bűncselekménynek két elkövetési fordulata van, az elvitel és a rejtve vagy titokban tartás. Jelen ügy vonatkozásában az elvitel szóba sem jöhetett, tekintettel arra, hogy a gyermek jogszerűen, vagyis az elhelyezésre jogosult beleegyezésével került a vádlotthoz. A bíróságnak így a második elkövetési magatartás fennálltát kellett vizsgálnia, melynek kapcsán megállapította, hogy az sem lehet a büntetőjogi felelősségre vonás alapja, ugyanis az nem képezte a vád tárgyát, hiszen abban csak annyi szerepelt, hogy a vádlott a láthatási idő végén nem adta át a gyermeket, mondván az nem akart kijönni a házból. Az anya egyébként csak rendőri segítséggel tudta a gyermeket a vádlottól elhozni. A rendőrségi hivatalos feljegyzésből kiderült, hogy a kiskorú gyermek kifejezetten tiltakozott azellen, hogy őt anyjához visszavigyék, apja lakásán akart maradni, annak kérése ellenére is. Ebből adódóan a vádlott „bűne” egyedül az volt, hogy a gyermeket nem adta át, noha erre egyébként törvényi kötelezettsége lett volna. A bíróság utalt a BH 1989. évi 264-es eseti döntésre is, melynek értelmében a kiskorú elhelyezése megváltoztatásának vétsége nem valósul meg, ha az anyánál elhelyezett gyermek az apánál tett látogatás alkalmával ottmarad, és a szülői figyelmeztetés ellenére sem akar visszamenni anyjához. A bíróság hangsúlyozta, hogy bár büntetőjogi felelősségre vonásról nem lehet szó, a gyermek át nem adása a láthatási idő megszűnte után ugyanakkor nem maradhat szankcionálatlanul, annak polgári jogi jogkövetkezményei lesznek. Ebből eredendően a Váci Járásbíróság megvonta az elvitelben megnyilvánuló kapcsolattartás lehetőségét a vádlottól.³²

Az ügyészség szerint téves volt azon elsőfokú bírósági okfejtés, mely alapján a vádirat nem tartalmazott olyan cselekményt, ami tényállásszerű lenne, hivatkozva a rejtve tartásra, ami által lett a kiskorú sértett hozzáférhetetlen. Az ügyészség fellebbezésében indítványozta az eljárást megszüntető végzés hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú bíróság eljárás folytatására történő utasítását. A Budapest Környéki Törvényszék az elsőfokú végzést helybenhagyta az ügyészi fellebbezés alaptalan volta végett.³³

Az ügyészségi eljárás megszüntetések (korábbi Be. alapján: nyomozás megszüntetések) közös jellemzője, hogy ezzel párhuzamosan az eljáró ügyészségek megrovásban részesítették a gyanúsítottat (31 ügyben). Ez alól egyetlen egy kivétel volt, amikor a gyanúsított elmebetegsége miatt [Btk. 17. § (1) bek. szerinti büntethetőséget kizáró ok]³⁴ került sor a nyomozás megszüntetésére.

V. Imola Boróka gyanúsított ellen kiskorú elhelyezésének megváltoztatása vétsége [Btk. 211. § (1) bek.] miatt indult büntetőeljárás. A gyanúsított és férje elváltak, a közös kiskorú gyermek az apánál lett elhelyezve, ő kapta meg a kizárólagos szülői felügyelti jogot. Az édesapa egyik alkalommal átadta a közös kislányukat időszakos kapcsolattartás céljából a gyanúsítottnak. A visszahozatal azonban elmaradt, mert a

³² Váci Járásbíróság 1.Bpk.99/2018/3. számú végzése.

³³ Budapest Környéki Törvényszék 3.Bpkf.534/2019/3. számú végzése.

³⁴ XIV. és XVI. Kerületi Ügyészség B.XVI. 2991/2017/6. számú nyomozást megszüntető határozata.

gyanúsított a gyermekkel együtt külföldre távozott, az édesapa bejegyzése nélkül. A nyomozás során igazságügyi elmeorvoszakértő kirendelésére is sor került, aki megállapította, hogy a gyanúsított a cselekmény elkövetésekor és jelenleg is elmebetegségben, paranoid schizophrenia dekompenzált állapotában szenved. A gyanúsítottat kóros elmeállapota képtelenné tette arra, hogy a cselekménye következményeit felismerje, s ezen felismerésnek megfelelően cselekedjék, s tettért a Btk. 17. § (1) bekezdése szerinti büntetethez való kötelezettséget kizáró okra figyelemmel büntetőjogi felelősségre nem vonható.³⁵

F. Nikoletta gyanúsított elleni nyomozást a Sárvári Járási Ügyészség megszüntette, s őt megrovásban részesítette. A nyomozás során megállapított tényállás szerint F. Nikoletta gyanúsított K. Martin nevű kiskorú gyermekét, figyelemmel arra, hogy a gyermek egyre fokozódó agresszív magatartásával veszélyeztette önmaga és társai épségét az iskolában, anyja pedig nem volt képes nevelést kézben tartani, az illetékes gyámhivatal határozatával nevelésbe vette. A gyámhivatal határozatában felszólította a gyanúsítottat, hogy az a gyermekkel még aznap jelenjen meg a határozatba megjelölt helyen, abból a célból, hogy a családgondozó a gyermeket az ideiglenes gondozási helyére vigye. A gyanúsított nem tett eleget ezen kötelezettségének, ezért a gyámhivatal ügyintézője és a családgondozó elmentek annak lakóhelyére, ahol nem találták a kisgyermeket. A gyanúsított azt állította nincs tudomása a gyermek hollétéről, két nappal később azonban a rendőrök igazoltatták a kiskorú gyermeket édesanyja lakásától nem messze, s őt a kijelölt gyermekotthonba vitték. A gyanúsított élettársa (K. Csaba) tanúként azt nyilatkozta, hogy gyanúsított tudta, hol volt a gyermek a keresés időpontjában, annak hollétéről való tudomást tehát letagadta. A cselekmény tárgyi súlya ugyanakkor nem bizonyult jelentősnek, ugyanis a kiskorú gyermek pusztán három napot maradt távol a kijelölt új gondozási helyétől, így hiányzott az elhelyezés tartós megváltoztatásának célzata. A gyanúsított továbbá büntetlen előéletű volt, és két kiskorú gyermekről gondoskodott.³⁶

K. Gábor gyanúsított elleni nyomozást az ügyészség úgyszintén megszüntette, s ezzel egyidejűleg megrovást alkalmazott. A gyanúsított kiskorú gyermekét az édesanyjától – annak bejegyzése nélkül – elvitte saját lakásába, s őt az anya többszöri felszólítása ellenére sem adta át, annak ellenére, hogy a gyermeket a házassági bontóperben a bíróság az anyánál helyezte el. A kiskorú elhelyezésének megváltoztatása büncselekményét át kell, hogy hassa, az elhelyezés tartós megváltoztatásának a célzata. Jelen ügyben erre a felek, vagyis az édesanya és a gyanúsított levelezéséből, valamint a gyermek gyanúsítottnál történő, huzamosabb időt felölelő tartózkodásából (3 hónap) lehetett következtetni. Az eljárás kimenetelére nézve számottevő hatást gyakorolt azon körülmény, hogy az illetékes bíróság a szülői felügyelet újraszabályozása, a gyermek-tartási díj megszüntetése és a kapcsolattartás szabályozása iránt – a gyanúsított által – indított perben előzetesen végrehajtható, ideiglenes intézkedéséről szóló végzésében a gyanúsítottat jogosította fel a szülői felügyeleti jog gyakorlására, mely végzést a má-

³⁵ XIV. és XVI. Kerületi Ügyészség B.XVI. 2991/2017/6. számú nyomozást megszüntető határozata.

³⁶ Sárvári Járási Ügyészség B.181/2015/4. számú nyomozást megszüntető határozata.

sodfokú bíróság helybenhagyta. Ebből adódóan a gyermek már nem jogellenesen tartózkodott a gyanúsítottnál.³⁷

O. László gyanúsított elleni nyomozást az ügyészség megszüntette és megrovást alkalmazott. A gyanúsított kiskorú gyermekét a gyámhivatal védelembe vette, szülei meglopása, csavargása, iskolakerülő életmódja miatt, s családgondozót rendelet ki neki. A fenti intézkedés nem vezetett eredményre, ezért a gyámhivatal a gyermeket ideiglenes hatállyal lakásotthonban helyezte el. A gyermek innen a gyanúsítotthoz szökött, aki ennek ellenére senkit sem értesített a történetéről. Mindemelett, amikor a gyermek édesanyja a gyanúsítottnál kereste őt, akkor az letagadta annak ottlétét. Végül a gyanúsított testvére mondta meg az anyának, hogy a gyermek náluk van. Az anya ezt követően értesítette a rendőröket, akik visszavitték gondozási helyére a gyermeket. A gyanúsított megbánó magatartást tanúsított, továbbá beismerte tettét.³⁸

Az íméntiekben – szemléltetésképpen – felsorolt ügyek, valamint az aktákból levont következtetések alapján az eljárást megszüntető döntések hátterében az alábbi okok húzódtak:

- a vádlott halála;
- a BH 1989. évi 264-es eseti döntésben foglaltak (a kiskorú elhelyezése megváltoztatásának vétsége nem valósul meg, ha az anyánál elhelyezett gyermek az apánál tett látogatás alkalmával ott marad, és szülői figyelmeztetés ellenére sem akar visszamenni anyjához...);
- a gyanúsított beismerő vallomása, s megbánást tanúsító magatartása;
- a gyanúsított elmebetegsége;
- „az elhelyezés tartós megváltoztatása” célzatának hiánya;
- a kiskorú sértett időközben (a büntetőeljárás alatt) a gyanúsítottnál került elhelyezésre.

4. Záró gondolatok és következtetések

A vizsgált bűncselekmény megvalósulásának előfeltétele, hogy legyen egy, a kiskorú gyermek elhelyezésével összefüggésben született, végrehajtható hatósági döntés, amit bíróság vagy gyámhatóság hozhat. Mindemelllett büntetőjogi felelősségre vonásnak csak akkor lehet helye, ha az elkövetési magatartás kifejtésére az elhelyezés tartós megváltoztatása céljából kerül sor. További fontos kíváncságot, hogy a cselekmény azon személy bejegyzése nélkül menjen végbe, akinél a gyermeket a hatóság végrehajtható döntésével elhelyezte.

A jogerős bűnösséget megállapító ítéletek rendelkező részében fellelhető büntetőjogi szankciókból arra a következtetésre jutottam, hogy az eljáró bíróságok a vádlottak 68%-ával szemben – intézkedések helyett – (53 fő) büntetés kiszabását látták indokoltnak.

A Btk.-ban meghatározott büntetési nemek közül az ilyen jellegű ügyekben a közérdekű munkára, illetve a pénzbüntetésre ítélet fordult elő legnagyobb számmal. Noha

³⁷ Sárvári Járási Ügyészség B.445/2015. nyomozást megszüntető határozata.

³⁸ Pécsi Járási Ügyészség B.3262/2015/1. számú nyomozást megszüntető határozata.

végrehajtandó szabadságvesztés kiszabását csak 4 ügyben látta indokoltnak az eljáró bíróság, ennek ellenére 18 olyan jogerős bírósági határozatról lehetett beszámolni, amely bár szabadságvesztésben jelölte meg az alkalmazandó joghátrányt, ugyanakkor annak végrehajtását próbaidőre felfüggesztette. Az alkalmazható intézkedések közül pedig egyértelműen a próbára bocsátás dominált, kis számmal ugyan, de megrovás alkalmazására is sor került.

A súlyosító és enyhítő körülmények egymással nagy átfedésben álltak, azok túlnyomórészt igazodtak az 56. számú BK. véleményben rögzítettekhez, mely a büntetés kiszabás során figyelembe veendő és értékelendő tényezők tekintetében nyújt iránymutatást a jogalkalmazók számára.

A bűncselekmény elkövetői kapcsán kiemelendő, hogy azok egy jelentős része meglehetősen alulkvalifikált, hiszen 8 általánossal vagy még azzal sem rendelkeztek (42 fő), valamint szép számmal büntetett előéletűek (30 fő) voltak. Az összes bűnösséget megállapító határozat alapján megállapítható vált, hogy az elkövetők több mint a fele a 35-50 közötti korosztályba sorolandó (45 fő). Az elkövetők zöme nő, akik jellemzően önálló tettesei a vizsgált deliktumnak, noha 11 darab jogerős ítéletben társtettesi minőség, további egy ügyben pedig részesi közreműködés megállapítására került sor.

Megemlítendő, hogy kis számmal ugyan, de felmentő ítélet is született a kutatás tárgyát képező időszakban. Az ilyen befejezéssel zárult ügyek háttérben: a deliktum megállapításához szükséges célzat, az egyes elkövetési magatartások kifejtésekor megkövetelt „aktivitás”, a gyermek elhelyezését rendező végrehajtható hatósági határozattal történt „szembehelyezkedés” hiánya, valamint a BH 1989.264.-ben foglaltak álltak.

Végül, de nem utolsó sorban a vizsgált eljárást megszüntető döntések vonatkozásában kiemelendő, hogy azok a következő tényezőkön alapultak: BH 1989.264., a gyanúsított beismerő vallomása, s megbánást tanúsító magatartása, a gyanúsított elmebetegsége, „az elhelyezés tartós megváltoztatása” célzatának hiánya, a kiskorú sértett büntetőeljárás alatti hatósági elhelyezése a gyanúsítottnál.